

Башманівський В. І. Міжкультурний діалог у регіональних аудіовізуальних ЗМІ початку ХХІ століття / В. І. Башманівський // Соціум. Документ. Комунікація: збірник наукових статей. Вип. 5 (Спецвипуск) / [ред. колегія: Коцур В. П. (голов. ред.) та ін.]. – Переяслав-Хмельницький, 2018. – С. 153-164.

УДК 070.41:811.161.2'373

DOI 10.5281/zenodo.1244679

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ У РЕГІОНАЛЬНИХ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ЗМІ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Башманівський В. І.

У статті розглянуто проблему міжкультурного діалогу в регіональних аудіовізуальних ЗМІ початку ХХІ століття, з'ясовано специфіку ключових термінів, акцентовано увагу на журналістських аудіовізуальних матеріалах. У процесі аналізу теле- та радіоматеріалів вивчається роль регіональних аудіовізуальних ЗМІ в налагодженні міжкультурного діалогу в суспільстві. Наголошується на використанні телебачення та радіо частиною населення як вагомого джерела в здобутті інформації, де реципієнти стають активними учасниками теле- чи радіоспілкування з питань життя на своїй території. З'ясовується роль філій ПАТ «Національної суспільної телерадіокомпанії України» у процесі міжкультурної комунікації в загальнодержавному інформаційному просторі.

Ключові слова: діалог культур, комунікація, соціокультурний простір, реципієнт, журналістський матеріал, текст, аудіовізуальні ЗМІ.

МЕЖКУЛЬТУРНЫЙ ДИАЛОГ В РЕГИОНАЛЬНЫХ АУДИОВИЗУАЛЬНЫХ СМИ НАЧАЛА ХХІ ВЕКА

Башмановский В. И.

В статье рассмотрена проблема межкультурного диалога в региональных аудиовизуальных СМИ начала ХХІ века, выяснена специфика ключевых терминов, акцентировано внимание на журналистских аудиовизуальных материалах. В процессе анализа теле- и радиоматериалов изучается роль региональных аудиовизуальных СМИ в налаживании межкультурного диалога в обществе. Отмечается

использование телевидения и радио частью населения как весомого источника в получении информации, где реципиенты становятся активными участниками теле- или радиообщения по вопросам жизни на своей территории. Выясняется роль филиалов ОАО «Национальной общественной телерадиокомпании Украины» в процессе межкультурной коммуникации в общегосударственном информационном пространстве.

***Ключевые слова:** диалог культур, коммуникация, социокультурное пространство, реципиент, журналистский материал, текст, аудиовизуальные СМИ.*

INTERCULTURAL DIALOGUE IN REGIONAL AUDIO-VISUAL MASS-MEDIA AT THE BEGINNING OF 21ST CENTURY

Bashmanivskyi V. I.

The article deals with the problem of intercultural dialogue in regional audio-visual media at the beginning of 21st century, the specificity of key terms was found out and journalistic audio-visual materials were emphasized. In the process of analysing of TV and radio materials, the role of regional audio-visual media in the establishment of intercultural dialogue in society is studied. It is emphasized on using of television and radio by a large part of the population as a powerful source of information, where recipients become active participants of TV or radio communication on issues relating to life within their territory. The role of the branches of PJSC “National Public Broadcasting Company of Ukraine” in the process of intercultural communication in the national information space is found out.

***Key words:** cultures’ dialogue, communication, socio-cultural space, recipient, journalistic material, text, audio-visual media.*

Постановка проблеми зумовлена необхідністю поглибленого вивчення питань міжкультурного діалогу в регіональних аудіовізуальних ЗМІ початку ХХІ. Дослідження вважаємо актуальним, адже аудіовізуальні засоби масової інформації продовжують утримувати провідні позиції серед глядацької та слухацької аудиторії і за обсягом часу, і за можливостями концентрації уваги. Вони відіграють вагомую роль у налагодженні міжкультурного діалогу серед реципієнтів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питань міжкультурного діалогу зверталися: Д. Антонюк, М. Бахтін, В. Біблер, Ф. Бацевич, М. Бубер, Р. Гром'як, Е. Гуссерль, І. Дзюба, В. Євтух, О. Лановенко, В. Лук'янець, Л. Ляпіна, В. Межуєв, Г. Почепцов, О. Рибак, В. Сагатовський, І. Хоменко, О. Чорба, В. Шинкарук та інші.

Дослідженню соціальних функцій телебачення та радіо, їх впливу на суспільство присвячені роботи М. Назарова, Г. Почепцова, В. Терін, Ф. Шаркова, Ф. Вебстера, О. Гоцур, В. Золяк, В. Іванова, Ю. Костюка, О. Мітчук, А. Орлова, В. Різуна, В. Теремка, Ю. Фінклера, Т. Хоменко, О. Чекмишева, А. Чічановського, Н. Яблоновської та інших. Таким чином, у сучасній науці створені теоретичні передумови для поглибленого вивчення міжкультурного діалогу в українських аудіовізуальних ЗМІ початку XXI століття.

Мета статті. Попри вдалі спроби вивчення означеного питання науковцями, висвітлення проблеми міжкультурного діалогу в регіональних аудіовізуальних засобах масової інформації початку XXI століття є актуальним і становить мету нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Питанням діалогу культур цікавилася багато дослідників. Так, «Філософський словник соціальних термінів» репрезентує діалог культур як «збереження й примноження культурної спадщини народів світу..., спілкування має здійснюватися на засадах раціональної неупередженості, без надання будь-яких переваг тим або іншим вартостям» [16, с. 253]. Ф. Бацевич у «Словнику термінів міжкультурної комунікації» наголошує, що діалог культур – це взаємодія культур, які контактують у процесах міжкультурної комунікації, забезпечуючи адекватне взаєморозуміння й духовне взаємозбагачення представників різних національних лінгвокультурних спільнот, будучи ефективною формою реалізації національної толерантності [4]. Зазначені вище позиції надають можливість трактувати діалог як уміння та здатність спілкуватися на засадах раціональної неупередженості.

Вагомою складовою в налагодженні міжкультурного діалогу є аудіовізуальні ЗМІ. Телерадіокомпанії уособлюють і

формують світогляд нашого суспільства, вибудовують політичний імідж України в міжнародному комунікативному просторі, організують та об'єднують національні групи з метою вирішення державотворчих завдань. У запропонованій студії вважаємо за доцільне зосередити увагу на етапі вивчення питань міжкультурної комунікації в регіональних телерадіокомпаніях, адже вони, на нашу думку, виконують вагомую роль у інформаційному просторі держави. Нині маємо змогу спостерігати процес реорганізації державних телерадіокомпаній, було створено публічне акціонерне товариство «Національна суспільна телерадіокомпанія України». Зазначені позиції вимагають від сучасних регіональних телерадіокомпаній розробки нових форм організації та управління соціально орієнтованими теле- та радіомовниками. Як бачимо, аудіовізуальні ЗМІ початку XXI століття перебувають на рівні універсального компонента суспільного життя в інформаційному просторі, сприяючи зміні пасивних телеглядачів на активних і рівноправних партнерів у процесі міжкультурної комунікації. Аудіовізуальні ЗМІ є найдоступнішим для значної частини людства комунікативним засобом, а звідси, перегляд регіональних телевізійних передач піднявся до рівня однієї з основних форм спілкування. Ведучи мову про міжкультурний діалог у програмах регіональних теле- та радіостудій, хочемо зазначити, що для значної частини населення це гарна можливість познайомитися з культурними здобутками представників інших національних груп та об'єднань. Телебачення та радіо займають помітне місце в дозвіллі реципієнта, впливають на нього, повідомляють про перебіг подій у світі, виховують, розважають і навчають. Як засоби масової інформації телебачення та радіо репрезентують для глядача й слухача культурні цінності минулого, накреслюють орієнтири нових здобутків, поширюють сучасні ідеї в суспільстві. Регіональне телебачення пропонує глядачам цілу низку програм, присвячених культурній спадщині. Це телевізійні передачі, присвячені освоєнню цінностей минулого, ґрунтовні розповіді про історію культури рідного краю, археологічні пам'ятки, пам'ятні дати тощо. У студії «Міжкультурний діалог на телебаченні та радіо Житомирщини

за 2013-2014 роки» ми наголошували, що «... телерадіокомпанії Житомирщини протягом 2013-2014 років надавали частину ефірного часу національним меншинам Полісся для налагодження міжкультурного діалогу. Серед передач домінують інформаційні, культурологічні й освітні теми» [5, с. 35]. Цікавими, на наш погляд, є журналістські матеріали Житомирської регіональної дирекції, а саме: «Маленькі жовті листи» від 14 грудня 2017 року, присвячені українсько-японській виставці дитячого малюнка [11]. Натомість, програма «Калинові мости» від 10 липня 2016 року (автор В. Лук'яненко) розповідає про участь журналістів Житомирської філії НТКУ в роботі VII Міжнародного фестивалю «Калинові мости», що відбувся в Польщі в місті Ольштин [9]. Авторський колектив програми «Слово польське», що виходить із моменту початку роботи обласного телебачення, знайомить глядачів із життям польської громади Житомирщини («Гей, соколи», «Краще раз побачити», «Білі голубки», «Мов цвіт кульбаби», «Українська Варшава» та ін.). В ефірі Житомирського проводового та ефірного радіомовлення виходять передачі «Єдність» і «Чеська світлиця» польською та чеською мовами.

Телебачення та радіокомунікація справедливо вважаються потужним джерелом інформації, що висвітлює актуальні проблеми сучасності й має суттєвий вплив на вирішення питань міжкультурного діалогу. Так, телеканал Закарпатської регіональної дирекції «Тиса – 1» та радіо «Тиса FM» пропонують низку програм румунською та словацькою мовами. Журналістські матеріали репрезентуються в відповідних категоріях: «Актуально (румунською)» та «Актуально (програма словацькою мовою)». Викликає інтерес творчий доробок колективу програми «Актуально (румунською)», у якому акцентується увага на подіях, пов'язаних із діяльністю румунської національної меншини. Наприклад, зустріч учасників міжнародного симпозіуму з приводу ювілею газети «Апша» [10] або ж інформація про роботу міжрегіонального семінару «Можливості багатомовної освіти» [2] тощо. Не менш активно презентуються на каналі події в регіоні словацькою мовою. У матеріалі програми

«Актуально» (словацькою мовою)» від 6 січня 2018 року висвітлюється поїздка дітей з римо-католицької громади Ужгорода й села Сторожниця до будинку для людей похилого віку в місті Ужгороді [3].

У час інтенсивного розвитку та поширення комп'ютерних технологій вибудовується система медіакультури, що дозволяє на якісно новому рівні репрезентувати національні традиції, культурні пам'ятки, підтримуючи та розвиваючи ідею зв'язку поколінь. Так, Рівненська регіональна дирекція, репрезентована телеканалом «РТБ», радіо «Рівне FM», радіо «Край», запропонували для глядачів 12 січня 2018 року журналістський матеріал, присвячений колядкам під назвою «Фестиваль колядок десяти недільних шкіл провели в Свято-Покровському соборі Рівного» [15]. Власний погляд на сучасний діалог культур пропонує авторський колектив телевізійної програми «Культурний суп (Б)», у цій рубриці йдеться про субкультури, ритмічний та медитативний технохаус тощо [12].

Репрезентуючи багатовимірність світової культури, ЗМІ наголошують на взаємозалежності населення планети. У медіаматеріалах маємо змогу спостерігати відтворення процесу формування глобального світогляду, коли представники різних культур роблять спробу зрозуміти інші національні цінності та відчутти себе активним учасником світового загальнокультурного процесу. Відповідно, ЮНЕСКО прийняла спеціальну Всезагальну декларацію «Про культурну різноманітність», у якій зазначається, що кіберпростір – це (...) засіб здійснення комунікації та обміну поглядами. Різноманітність інформації про різні культури й цінності дозволяє людині, залишаючись носієм своєї культури, подавати її іншим людям, і, у свою чергу, знайомитися з іншими культурами та відчувати їхній вплив [13]. Так, Дніпропетровська регіональна дирекція, репрезентована телеканалом «51 канал» та радіо «говорить Дніпро», пропонує реципієнтам відео- та аудіоматеріали, присвячені міжкультурній комунікації на терені Дніпропетровщини. Наприклад, авторський колектив програми «Знято» від 8 грудня 2017 року оприлюднив журналістський відеоматеріал, присвячений «Тижню польського кіно», що проходив у

кінозалах Дніпра. Медійники намагалися з'ясувати в глядачів, чому поляки більше люблять польське кіно, ніж українці – українське [17]. Заслуговує на увагу й матеріал програми «Знято» від 2 листопада 2017 року, присвячений новій стрічці українського режисера Володимира Лерта за мотивами творів Шолом-Алейхема [8]. Натомість, програма «Ранковий коктейль» від 18 грудня 2017 року, висвітлюючи питання міжкультурного діалогу, запропонувала глядачам зустріч із гостем прямого ефіру художником Арманом Аллахвердяном, який розказав про цікаві творчі знахідки й персональну виставку, що стартувала у Вірменському культурному центрі «Вардуї» [14]. У журналістському матеріалі від 27 грудня 2017 року медійники програми «Красзнавча подорож» досліджують, чи змінилися різдвяно-новорічні подарунки з часів Катеринославу і яким був святковий стіл у різні епохи [10].

Аудіовізуальні ЗМІ сприяють поширенню досягнень національної та світової культури, а тому зазначені питання завжди використовуються в теле- та радіоефірах. Заслуговує на увагу інформація, запропонована телеканалом «Нова Волинь» у телециклі «Видатні волиняни» (Волинська регіональна дирекція), відеоматеріали «Агатангел Кримський: «Кримський фоліант» від 2012 року, присвячений Агатангелу Юхимовичу Кримському. Тема діячів культури рідного краю продовжується в матеріалі за 2014 рік «Габріеля Запольська. Не бути лялькою» [7]. Цікавим, на нашу думку, є акцентування уваги глядача на представниках національних груп, які доклали максимум зусиль для розвитку народу України. Наприклад, «В'ячеслав Липинський: «Польська кров української групи» (фільм датовано 2012 роком) [6]. Домінуючою думкою сюжету є твердження політичного діяча, що якщо українці самі не схочуть і не зможуть побудувати свою державу, то ніякі варяги їм не допоможуть.

Отже, у процесі дослідження нами було з'ясовано, що регіональні аудіовізуальні ЗМІ є важливими складовими в процесі налагодження міжкультурного діалогу. Адже попри зміну поколінь глядачів та слухачів основні функції телебачення та радіо (інформування, освітня, виховна та розважальна) не втрачають своєї актуальності й на початку

XXI століття. Значна частина населення продовжує використовувати телебачення та радіо як вагомі джерела в здобутті інформації. Аудіовізуальні ЗМІ продовжують утримувати провідні позиції серед глядацької та слухацької аудиторії і за обсягом часу, і за можливостями концентрації уваги суспільства. Реципієнти останніх десятиліть піднімаються до рівня активного учасника теле- чи радіоспілкування з питань життя свого регіону. Зміни в телекомунікаційному просторі регіонів були викликані суспільно-економічними перетвореннями. Доведено, що регіональні телерадіокомпанії, які реорганізуються нині у філії ПАТ «Національної суспільної телерадіокомпанії України» відіграють вагомую роль у налагодженні міжкультурної комунікації в загальнодержавному інформаційному просторі, лишаючись позитивним фактором у процесі знайомства реципієнта з культурними здобутками представників різних національних груп та об'єднань.

Список використаних джерел

1. «Актуально». Програма румунською мовою (16.08.17) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=rgWbnYzEdWE>.
2. «Актуально». Програма румунською мовою (06.12.17) [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=hayGn_IjJMo.
3. «Актуально». Програма словацькою мовою (05.01.18) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=1wqGjGQOuZU>.
4. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації [Електронний ресурс]. Режим доступу: terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/slo.
5. Башманівський В. І. Міжкультурний діалог на телебаченні та радіо Житомирщини за 2013-2014 рр. // Редакторська і журналістська майстерність: Збірник матеріалів ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції 27 березня 2015 / Укладачі: Гладир Ю. Ф., Хміль-Чуприна В. В. Кременчук: Кременчуцький університет економіки, інформаційних технологій і управління, 2015. С. 34–35.

6. В'ячеслав Липинський: Польська кров української групи / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=xxSzdZbRALY>.
7. «Габрієля Запольська. Не бути лялькою» [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=NvU_hVcOiug.
8. Знято! 02.10.2017. «Мир Вашому Дому!» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ezerAGmfIjg>.
9. Калинові мости 2016. Дороги, як шлях до Європи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=x7B6z20ohVo>.
10. Краєзнавча подорож. 27.12.2017. Різдво у різні епохи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=cq9_CGfAhJo.
11. «Маленькі жовті листи» – українсько-японська виставка дитячого малюнка [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=8fF-7K3IWDY>.
12. Програма «Культурний суп(Б)» [Електронний ресурс]. Режим доступу: rtb.rv.ua/company/tele/archive/kulturnij-sup/.
13. Про культурну різноманітність [Електронний ресурс]. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_675.
14. Ранковий коктейль 18.12.2017. Арман Аллахвердя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=UwaGKZPLJDU>.
15. Фестиваль колядок десяти недільних шкіл провели у Свято-Покровському соборі Рівного... [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=cBoOKQi6GNE>.
16. Філософський словник соціальних термінів. Видання третє, доповнене. Х. : «Р.И.Ф.», 2005. 627 с.
17. 51 телеканал: Знято! 07.12.2017. Тиждень польського кіно [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.51.dp.ua/2017/12/07122017_8.html.

References

1. «Aktual'no». Prohrama rumuns'koyu movoyu [Actually Program in Romanian] (16.08.17 [Elektronnyy resurs]).

- Rezhym dostupu: [https:// www.youtube.com/watch?v=rgWbnYZEdWE](https://www.youtube.com/watch?v=rgWbnYZEdWE).
2. «Aktual'no». *Prohrama rumuns'koyu movoyu* [Actually Program in Romanian] (06.12.17) [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: https://www.youtube.com/watch?v=hayGn_IjJMo.
  3. «Aktual'no». *Prohrama slovats'koyu movoyu* [Actually The program is in Slovak] (05.01.18) [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=1wqGjGQOuZU>.
  4. Batsevych F. S. *Slovnyk terminiv mizhkul'turnoyi komunikatsiyi* [Glossary of Terms of Intercultural Communication] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: terminy-mizhskult-komunikacii.wikidot.com/slo.
  5. Bashmaniv's'kyi V. I. *Mizhkul'turnyy dialoh na telebachenni ta radio Zhytomyrshchyny za 2013-2014 rr.* [Intercultural dialogue on TV and radio of Zhytomyr region for 2013-2014] // Redaktors'ka i zhurnalist's'ka maysternist': Zbirnyk materialiv IKh Vseukrayins'koyi naukovo- praktychnoyi konferentsiyi 27 bereznya 2015 / Ukladachi: Hladyr Yu.F., Khmil'-Chupryna V.V. Kremenchuk: Kremenchuts'kyi universytet ekonomiky, informatsiynykh tekhnolo.
  6. V'yacheslav Lypyn's'kyi: *Pol's'ka krov ukrayins'koyi hrupy* [Polish blood of the Ukrainian group] [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: [https:// www.youtube.com/watch?v=xxSzdZbRALY](https://www.youtube.com/watch?v=xxSzdZbRALY).
  7. «Habrielya Zapol's'ka. Ne buty lyal'koyu» [Do not be a doll] [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: [https:// www.youtube.com/watch?v=NvU_hVcOiug](https://www.youtube.com/watch?v=NvU_hVcOiug).
  8. *Znyato! 02.10.2017. «Myr Vashomu Domu!»* [Deleted! Peace to your home!] [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=ezePAGmfIjg>.
  9. *Kalynovi mosty 2016. Dorohy, yak shlyakh do Yevropy* [Kalinovyie bridges 2016. Roads as a way to Europe] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=x7B6z20ohVo>.

10. Krayeznavcha podorozh. 27.12.2017. Rizdvo u rizni epokhy [Local studies. 27.12.2017. Christmas in different epochs] [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: https://www.youtube.com/watch?v=cq9_CGfAhJo.
11. «Malen'ki zhovti lysty» – ukrayins'ko-yapons'ka vystavka dytyachoho malyunka [«Little Yellow Letters» – Ukrainian-Japanese Children's Painting Exhibition] [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=8fF-7K3IWDY>.
12. Prohrama «Kul'turnyy sup(B)» [Cultural Soup (B) Program] [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: rtb.rv.ua/company/tele/archive/kulturnij-supb/.
13. Pro kul'turnu riznomanitnist' [About cultural diversity] [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_675.
14. Rankovyy kokteyl' 18.12.2017. Arman Allahverdya [The morning cocktail on 12/18/2017. Arman Allahverda] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=UwaGKZPLJDU>.
15. Festyval' kolyadok desyaty nedil'nykh shkil provely u Svyato-Pokrovs'komu sobori Rivnoho... [The festival of carols of ten Sunday schools was held at the Holy Virgin Cathedral of Rivne ...] [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=cBoOKQi6GNE>.
16. 16 *Filosofs'kyy slovnyk sotsial'nykh terminiv*. [Philosophical Dictionary of Social Terms] Vydannya tretye, dopovnene. Kh. : «R.Y.F.», 2005. 627 s.
17. 51 telekanal: Znyato! [Channel 51: Taken! 07/07/2017. Week of Polish cinema] 07.12.2017. Tyzhden' pol's'koho kino [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: www.51.dp.ua/2017/12/07122017_8.html.